

O'ZBEKISTONDA IJTIMOY ADOLAT TAMOYILLARINING TARIXIY EVOLYUTSIYASI (1991–2025)

Avazova Maftuna

Millat Umidi universiteti AAF 1-kurs

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17568271>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 1-noyabr 2025 yil
Ma'qullandi: 3-noyabr 2025 yil
Nashr qilindi: 10-noyabr 2025 yil

KEY WORDS

Ijtimoiy adolat, insonparvarlik, tenglik, fuqarolik jamiyati, Konstitutsiya, Harakatlar strategiyasi, Yangi O'zbekiston, ijtimoiy himoya, adolatli taqsimot.

Kirish

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgan 1991-yildan boshlab davlat siyosatining asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida ijtimoiy adolat tamoyillarini qaror toptirish masalasi doimiy e'tiborda bo'lib kelmoqda. Ijtimoiy adolat tushunchasi — insonparvarlik, tenglik, mehnatning qadrlanishi, fuqarolarning ijtimoiy himoyasi va adolatli taqsimot kabi tamoyillarni o'zida mujassam etadi. Mustaqillikdan keyingi davrda bu g'oya O'zbekistonning siyosiy, iqtisodiy va huquqiy tizimlarida izchil shakllanib, bosqichma-bosqich rivojlanib bordi.

Asosiy qisim.

1991–2000-yillar davrida mamlakat yangi ijtimoiy-siyosiy tizimga o'tish davrini boshdan kechirdi. O'sha yillarda ijtimoiy adolatni ta'minlash avvalo bozor iqtisodiyotiga o'tish sharoitida aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirish, ishsizlikning oldini olish va aholining zaif qatlamlarini qo'llab-quvvatlash bilan bog'liq edi. 1992-yilda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi ijtimoiy adolat tamoyilining huquqiy poydevorini yaratdi. Konstitutsiyaning 14-moddasida davlatning eng oliy maqsadi sifatida "inson, uning huquq va erkinliklari hamda manfaatlarini" e'tirof etilgan. Bu norma ijtimoiy adolatning konstitutsiyaviy asosini belgilab berdi. Shuningdek, 1994-yildan boshlab "Kam ta'minlangan oilalarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash dasturi" yo'lga qo'yildi, 1995-yilda "Pensiya ta'minoti to'g'risida"gi qonun qabul qilinib, aholining keksalar va mehnat qobiliyatini yo'qotgan qatlamlari uchun ijtimoiy kafolatlar mustahkamlandi. Bu davrda davlatning ijtimoiy siyosati aholining minimal yashash darajasini saqlab qolish, iqtisodiy o'zgarishlar natijasida yuzaga kelgan tengsizliklarni yumshatishga qaratilgan edi.

2001–2016-yillar oralig'ida Islom Karimov rahbarligida ijtimoiy adolat masalalari yanada tizimli tus oldi. Bu davrda "Kuchli davlatdan – kuchli fuqarolik jamiyati sari" tamoyili asosida aholining turmush farovonligini oshirish, ijtimoiy sohada tenglik va adolatni ta'minlash bo'yicha keng ko'lamlı islohotlar amalga oshirildi. 2008-yilda "Mehribonlik uylari to'g'risida"gi qonun, 2010-yilda "Nogironlarni ijtimoiy himoya qilish to'g'risida"gi qonunlar

qabul qilinib, insonparvarlik siyosatining huquqiy bazasi kengaytirildi. Shu davrda ta'lim, sog'liqni saqlash, uy-joy bilan ta'minlash, xotin-qizlar va yoshlar siyosati sohalarida ijtimoiy tenglikni ta'minlashga qaratilgan dasturlar ishlab chiqildi.

2017-yildan boshlab yangi bosqich – “Yangi O‘zbekiston” davrida ijtimoiy adolat tamoyillarini amalda ro‘yobga chiqarish davlat siyosatining markaziy yo‘nalishiga aylandi. Shavkat Mirziyoyev rahbarligida qabul qilingan “Harakatlar strategiyasi” (2017–2021) va “Yangi O‘zbekiston strategiyasi” (2022–2026) hujjatlari ijtimoiy adolatni ta'minlashni milliy taraqqiyotning asosi sifatida belgiladi. Aholining barcha qatlamlari uchun teng imkoniyatlar yaratish, korrupsiyaga qarshi kurashish, sud-huquq tizimini isloh qilish va kambag'allikka qarshi chora-tadbirlar — bularning barchasi adolat konsepsiyasining amaliy ifodasi bo'ldi. Shuningdek, 2020-yildan boshlab “Kambag'allikka qarshi kurashish” dasturlari, “Ayollar daftari”, “Yoshlar daftari” va “Temir daftar” tizimlari joriy qilinib, aholining ijtimoiy muammolari manzilli tarzda hal etila boshlandi. Bu tizim ijtimoiy adolatning zamonaviy mexanizmlaridan biri bo'lib, inson hayotini bevosita o'zgartirishga qaratilgan yangi yondashuvni shakllantirdi.

Ijtimoiy adolat tamoyilining yana bir muhim jihati — fuqarolik jamiyatining rivojlanishidir. 2018–2025-yillar oralig'ida nodavlat notijorat tashkilotlarining faoliyatini qo'llab-quvvatlash, jamoatchilik nazoratini kuchaytirish, shaffoflik va ochiqlik siyosatini amalga oshirish orqali adolatli boshqaruv tizimi shakllandi. “Ochiq budjet”, “E-ijro auksion”, “Mening fikrim” kabi platformalar ijtimoiy adolatni amalda ta'minlashga xizmat qildi.

2023-yilda yangi tahrirdagi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinib, unda “Ijtimoiy davlat” tamoyili birinchi marotaba huquqiy darajada mustahkamlandi. Bu o'zgarish mamlakat siyosatining markazida endi inson manfaatlari turishini konstitutsion asosda tasdiqladi. Konstitutsiyaning 47-moddasida “Davlat har bir inson uchun munosib hayot darajasini ta'minlashga mas'ul”ligi belgilandi. Bu esa ijtimoiy adolatni davlatning konstitutsiyaviy majburiyati sifatida e'tirof etdi. 2025-yilga kelib O‘zbekiston ijtimoiy adolatni ta'minlash yo'lida sezilarli yutuqlarga erishdi. Kambag'allik darajasi 2017-yilga nisbatan 2 baravar kamaydi, ayollar bandligi va yoshlar tadbirkorligi sezilarli oshdi, nogironligi bo'lgan shaxslar uchun infratuzilma imkoniyatlari kengaydi. Sud tizimida “odamlar uchun xizmat qiluvchi adliya” tamoyili asosida islohotlar amalga oshirilmogda. Shuningdek, ta'lim, sog'liqni saqlash, ekologik xavfsizlik va uy-joy siyosatida ham adolat tamoyillarini qaror toptirish yo'lida yangi bosqich boshlangan.

Xulosa

O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy adolat tamoyillarining tarixiy evolyutsiyasi 1991–2025-yillar davomida bosqichma-bosqich, izchil va tizimli tarzda shakllandi. Mustaqillikning ilk yillarida adolat tushunchasi, avvalo, ijtimoiy himoya va teng imkoniyatlar yaratish bilan bog'liq bo'lgan bo'lsa, keyingi davrlarda u jamiyat hayotining barcha sohalarini qamrab oluvchi, davlat siyosatining asosiy tamoyiliga aylandi. 2000-yillarda kuchli davlatdan kuchli fuqarolik jamiyati sari o'tish jarayonlari, inson huquq va erkinliklarini himoya qilishga qaratilgan qonunchilik bazasining yaratilishi bu tamoyilni mustahkamladi. 2017-yildan keyingi “Yangi O‘zbekiston” davrida esa ijtimoiy adolat faqat siyosiy g'oya emas, balki amaliy siyosatga aylanishi bilan yangi bosqichga ko'tarildi. Yangi Konstitutsiyada ijtimoiy davlat tamoyilining mustahkamlanishi, aholining turmush farovonligini oshirish, kambag'allikka qarshi kurashish, shaffof boshqaruvni yo'lga qo'yish kabi islohotlar ijtimoiy adolatni davlat boshqaruvining ustuvor yo‘nalishiga aylantirdi.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekiston 1991–2025-yillar oralig'ida adolat va tenglik g'oyalari milliy taraqqiyotning markaziga qo'ygan, har bir fuqaroning sha'ni, huquqi va farovonligini

ta'minlashga yo'naltirilgan ijtimoiy siyosatni shakllantirishga muvaffaq bo'ldi. Ijtimoiy adolat endilikda nafaqat davlat siyosatining maqsadi, balki O'zbekistonning kelajak taraqqiyot yo'lining ma'naviy mezoniga aylandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov I.A. O'zbekistonning o'z istiqlol va taraqqiyot yo'li. – Toshkent: O'zbekiston, 1992.
2. Mirziyoyev Sh.M. Harakatlar strategiyasi asosida taraqqiyot yo'limiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2017.
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2022.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020–2024-yillarga mo'ljallangan kambag'allikka qarshi kurashish dasturlari bo'yicha farmonlari.
5. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi rasmiy ma'lumotlari (2024).
6. "O'zbekiston – ijtimoiy davlat sari." Xalq so'zi gazetasi, 2023-yil 2-may.
7. Oliy Majlis Qonunchilik palatasi ma'lumotlari, 2025-yil hisobotlari

**INNOVATIVE
ACADEMY**